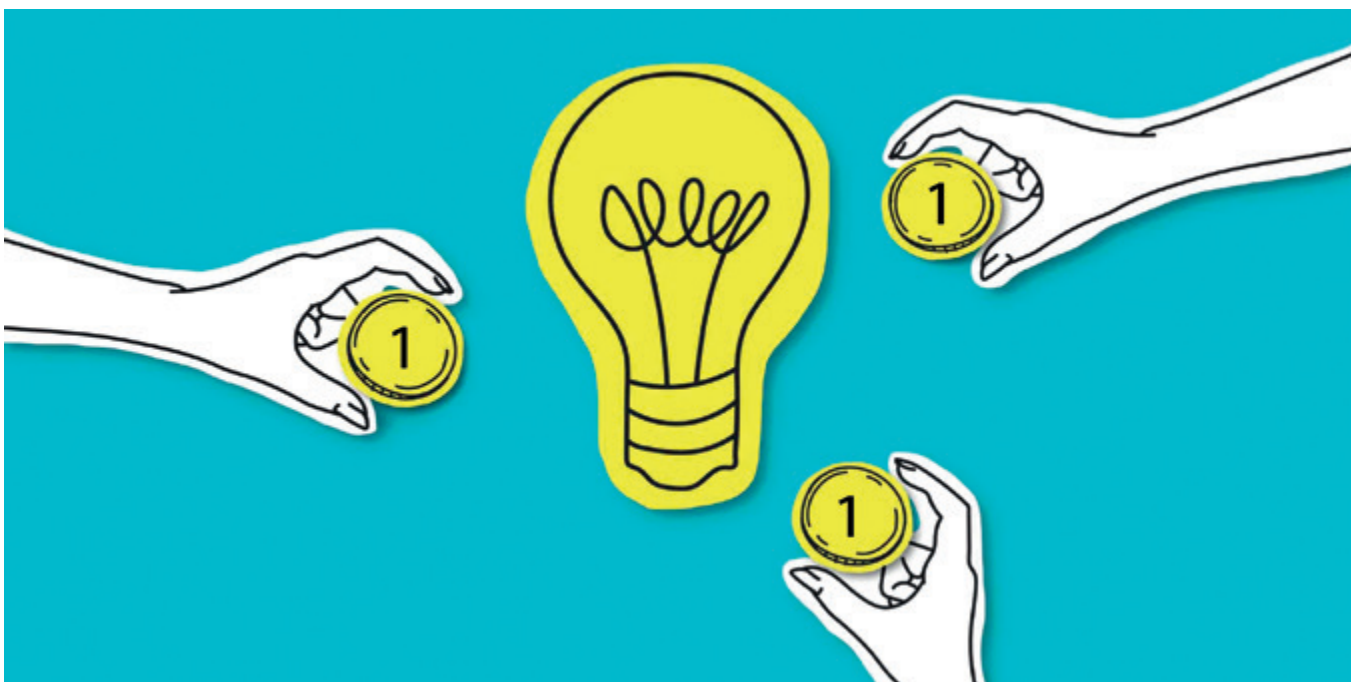


Elektroenerģijas cenas: izmaiņu cēloņi, tendences un prognozes no nozares profesionāļu skatpunkta



Gunārs Valdmanis, *Mg. sc. ing.*,
Latvijas Elektroenerģētiķu
un Energobūvnieku asociācijas izpilddirektors



Vēl 2020. gadā elektroenerģijas cenas gan elektroenerģijas biržas *Nord Pool* Ziemeļvalstu, gan arī tās Latvijas cenu apgabalos patērētājus priecēja ar ārkārtīgi zemu līmeni, savukārt, 2021. gads reģiona elektroenerģijas tirgū ir nesis būtiskas pārmaiņas, un, sākot pakāpenisku augšupeju jau kopš gada sākuma, 2021. gada jūnijā cenas, salīdzinot ar šo pašu periodu pērn, ir teju dubultojušās. Kādi ir šobrīd vērojamā straujā elektroenerģijas cenu kāpuma iemesli, un vai augstās elektroenerģijas cenas Latvijā un Baltijā ir uz palikšanu? Lai to noskaidrotu, pie sarunu galda aicinājām nozares profesionāļus – vairāku Latvijā strādājošo elektroenerģijas tirdzniecības un ražošanas uzņēmumu pārstāvjus.

Zīmīgi, 23. jūnijā, kas tradicionāli Baltijas reģionā ir viena no gada dienām ar viszemāko dienas patēriņa apjomu, vidējā nākamās dienas elektroenerģijas cena Latvijas apgabalā šogad sasniedza rekordaugstu atzīmi – 93,97 eiro par megavatstundu (EUR/MWh), kas ir aptuveni divreiz vairāk nekā gadu iepriekš, kad vidējā cena bija 46,09 EUR/MWh. Līdzīga tendence vēroja-

ma arī mēnešu griezumā: gandrīz visos šī gada mēnešos vidējā cena ir bijusi aptuveni divas reizes augstāka nekā atbilstošajā mēnesī gadu iepriekš, un ir iespējams novērot, ka cenu augšupejas tendence aizsākusies ar šī gada janvāri, šādi noslēdzot 2020. gadā vērojamo, Covid-19 pandēmijas izraisīto, elektroenerģijas vairumcenu kritumu.



K. Muzikants

Galvenie globālie kāpuma iemesli – oglekļa emisijas un dabasgāze

Vērtējot galvenos iemeslus, kas ir veicinājuši elektroenerģijas cenu pieaugumu visā Ziemeļvalstu un Baltijas reģionā, būtībā visi nozares eksperti atzina, ka, lai gan kopumā ūdens resursu krājumi Ziemeļvalstīs ir vērtējami kā daudzgadu vidējam līmenim atbilstoši, tie tomēr ir manāmi zemāki nekā 2020. gadā, ietekmējot arī elektroenerģijas piedāvājumu reģionā. Tradicionāli gan šādas hidroresursu krājumu svārstības tuvu vidējam daudzgadējam līmenim pašas par sevi nav pietiekams iemesls, lai veicinātu strauju cenu kāpumu, tāpēc, nenoliedzami, būtiska ietekme ir bijusi arī pamatīgajam dabasgāzes cenu kāpumam, norādīja “Ignitis Latvija” izpilddirektors Kristaps Muzikants. Jāmin, ka gada laikā, no 2020. gada jūnija līdz 2021. gada jūnijam, dabasgāzes vairumtirdzniecības cenas Baltijas valstu dabasgāzes biržā *Get Baltic* ir pieaugušas vairāk nekā trīs reizes – no aptuveni 8 EUR/MWh līdz vairāk nekā 25 EUR/MWh.

K. Muzikants akcentēja, ka dabasgāzes cenu pieaugums korelē gan ar globālajām naftas tirgus un reģionālā pieprasījuma attīstības tendencēm, gan ar laikapstākļiem Eiropā 2021. gada sākumā. 2020. gada ziema bija samērā silta, tāpēc gada vidū tirgū bija visai būtiski dabasgāzes pārpalikumi, savukārt, 2021. gada ziemei bija raksturīga zemāka gaisa temperatūra, kas veicināja krājumu samazināšanos. Papildus tam ir audzis pieprasījums pēc sašķidrinātās dabasgāzes Āzijas valstīs. Tiešā veidā Ziemeļvalstu elektroenerģijas



O. Daugavvanags-Vanags

cenu pieaugumu ir veicinājis arī pieprasījums pēc elektroenerģijas Eiropā – palielinoties eksporta iespējām uz Rietumeiropu, iespējams, daļa ražotāju Ziemeļvalstīs nesteidz piedāvāt nākotnes darījumus ar zemākām cenām, bet dod priekšroku pievilcīgākām cenām jau šobrīd.

Tas nozīmē, ka gan straujais elektroenerģijas cenu kritums pagājušajā gadā, gan arī kāpums šogad ir vairāku faktoru sakritības rezultāts, uzskata “AJ Power” vairumtirdzniecības projektu vadītājs Oskars Daugavvanags-Vanags, kurš norādīja, ka 2020. gada ziema sākusies ar siltiem laikapstākļiem un lielām dabasgāzes rezervēm Eiropā, turklāt papildu pieprasījumu pēc enerģijas sekmējusi arī Covid-19 pandēmija. Savukārt, 2021. gada ziemei bija raksturīga zemāka gaisa temperatūra, kā arī atgūšanās no Covid-19 pandēmijas tiešās ekonomiskās ietekmes:



Vēja enerģijas izstrādes Baltijā nākamajos desmit gados tikai pieaugs, atstājot ilgtermiņa ietekmi kā uz reģiona energosistēmu, tā arī tirgus procesiem



E. Cvetkovs

te atkal summējās virkne faktoru, kuri tirgū atnesa zemāku cenu. Un “Tet” elektrības biznesa vadītāja Viktorija Ķirsona ir novērojusi, ka kopumā elektroenerģijas tirgum ir raksturīgs aizvien pieaugošs ietekmējošo faktoru loks, kuriem savstarpēji mijiedarbojoties kļūst aizvien grūtāk precīzi prognozēt paredzamās attīstības tendences. Starp faktoriem, kas sākuši būtiski ietekmēt tirgu tieši pēdējos gados, ir jāmin atjaunojo enerģoresursu (AER), it īpaši saules un vēja, jaudas, kā arī patēriņa reakcijas un enerģijas uzkrājēju ietekmes pakāpenisks pieaugums. Vērā ņemamu ietekmi uz nozares attīstību ir atstājuši arī klimata politikas iepriekšējo gadu lēmumi un arī ilgtermiņa patēriņa svārstības.

Tomēr būtiskākās pārmaiņas tirgū ir saistītas ar oglekļa dioksīda emisiju cenām, kuras ir izraisījušas arī vairākas fundamentālas pārmaiņas tirgū: daļa elektrostaciju, kas iepriekšējos gados spēja nodrošināt pieprasījumu, ar šī brīža oglekļa emisiju cenām vairs nespēj piedalīties ražošanā, šādi ierobežojot piedāvājumu elektroenerģijas tirgū, uzsvēra AS “Virši-A” biznesa attīstības vadītājs Jānis Bethers. Šim viedoklim pievienojās arī “Enefit Latvija” pārdošanas vadītājs Edgars Cvetkovs, kurš akcentēja, ka šobrīd novērojamās oglekļa emisiju cenas 50–60 EUR par tonnu ir pietiekami augstas, lai jau daudzviet Eiropā savu darbu nebūtu izdevīgi turpināt visai ievērojamam skaitam elektrostaciju. Tas vienlaikus norāda uz to, ka jau drīzumā oglekļa kvotu cenām būtu jā ne jāsamazinās, tas vismaz jāstabilizējas.

Tajā pašā laikā ir jāatzīst, ka, palūkojoties uz elektroenerģijas un dabasgāzes cenām ilgākā termiņā, kopumā 2021. gadā vērojamās cenu svārstības nemaz tik ļoti neatšķiras no ilgtermiņa svārstību tendencēm, uzsvēra AS “Latvenergo” Tirdzniecības daļas vadītājs Guntis Lūsis un izpētes un attīstības direktors Māris Balodis. Vērā ņemamas pārmaiņas ir vērojamas vienīgi oglekļa emisiju tirgū, jo kvotas ir kļuvušas par nozīmīgu investīciju un spekulāciju instrumentu dažādiem finanšu tirgus



J. Bethers

dalībniekiem. Tāpat lielā mērā tendences energoresursu tirgos korelē arī ar kopējo globālās ekonomikas situāciju un finanšu resursu pieejamību.

Baltijas tirgū cenas diktē deficīts un vējš

Vērtējot norises Baltijas valstu enerģijas tirgos, energouzņēmumu pārstāvji visai vienprātīgi vērsa uzmanību uz jau vairākus gadus pieaugošo elektroenerģijas cenu līmeni Baltijas valstīs un atzina, ka kopumā cenu starpība starp Ziemeļvalstīm un Baltijas valstīm šobrīd ir pat zemāka, nekā pieredzēts iepriekšējos gados. “Ja lūkojamies uz Somijas vai Zviedrijas ceturtā apgabala cenām, tad, jāatzīst, cenu starpība ar Baltijas valstīm nav ļoti liela,” uzsvēra J. Bethers.

Savukārt, E. Cvetkovs vērsa uzmanību uz to, ka Baltijas valstīs pēdējos gados augošās vēja enerģijas jaudas ir palīdzējušas izlīdzināt elektroenerģijas cenu atšķirības starp Baltijas un Ziemeļvalstu reģioniem. Tomēr kopējā pieejamo jaudu un patēriņa bilance diktē to, ka Baltija un Latvija ir tieši atkarīga no norisēm gan Ziemeļvalstīs, gan austrumu kaimiņvalstīs, norādīja K. Muzikants.

Tajā pašā laikā ir interesanti novērot, ka Baltijas valstu energoresursu tirgus pakāpeniski piedzīvo strukturālas pārmaiņas. Piemēram, Igaunijā šobrīd ir vērojama tendence, ka patēriņa slodze dienas vidū ir zemāka nekā iepriekšējos gados, un tas ir tiešā veidā saistīts ar pieaugošo saules elektrostaciju jaudu, uzsvēra J. Bethers. E. Cvetkovs, savukārt, atzīmēja, ka, neskatoties uz pieaugošo AER īpatsvaru, joprojām saglabājas arī pieprasījums pēc konvencionālajām elektroenerģijas ģenerācijas jaudām, tādām kā dabasgāzes koģenerācijas stacijas, kā mainīgo AER jaudu balansēšanas instrumenta.

To, cik lielā mērā Baltijas reģiona energoapgāde joprojām ir atkarīga no termoelektrostacijām, ilustrēja arī G. Lūsis. Viņš norādīja, ka lielāko ražošanas jaudu deficītu Baltijas valstīs pretēji Zie-



G. Lūsis

meļvalstu tendencēm izjūt tieši vasaras periodā, jo tad vērojams arī vēja enerģijas izstrādes samazinājums. Salīdzinājumam jāmin, ka vēja enerģijas izstrādes apjomi vasaras mēnešos 2020. gadā Baltijas valstīs bija pat divas līdz trīs reizes zemāki nekā šī paša gada mēnešos ar augstāko vēja enerģijas izstrādi. Baltijas valstu situāciju vasaras mēnešos vērā ņemami ietekmē arī apstākļi, ka tieši šajā periodā pārvades tīklu operatori gan Baltijas valstīs, gan Ziemeļvalstīs cenšas veikt ģenerējošo jaudu un līniju remonta un apkopes darbus, tāpēc nereti rodas arī starpvalstu savienojumu pieejamo jaudu ierobežojumi.

M. Balodis norāda, lai arī oglekļa dioksīda cenām ir tendence pieaugt, tomēr ļoti augsts cenu līmenis var būt īstermiņa faktors. Tuvākajos gados ir jārekinās ar nepieciešamību nodrošināt elastīgas koģenerāciju jaudas un jāplāno pasākumi, kas videi draudzīgā veidā nodrošinās to efektivitāti un sasaisti ar siltumenerģijas tirgu. AS "Latvenergo" gadījumā viens no šādiem efektivitātes paaugstināšanas soļiem ir siltuma akumulācijas iekārtu uzstādīšana, kas ļauj ievērojami elastīgāk un efektīvāk ekspluatēt Rīgas TEC-2, uzkrājot koģenerācijā saražoto siltumenerģiju tad, kad pēc tās nav pieprasījuma. Tiesa, šis siltuma akumulācijas risinājums nav izmantojams ilgam uzglabāšanas ciklam – maksimālais siltumenerģijas uzglabāšanas laiks bez būtiskiem efektivitātes zudumiem ir viena diennakts.

Gandrīz visi eksperti arī bija vienprātis, ka esošā situācija Baltijas valstu elektroenerģijas tirgū aizvien vairāk norāda gan uz nepieciešamību pēc investīcijām jaunās ražošanas jaudās, gan arī uz vajadzību apsvērt turpmāko AER attīstības stratēģiju, kurā, visticamāk, lielāka loma būtu piešķirama saules enerģijai. Tas ir saistīts ar apstākli, ka saules enerģijas izstrāde vasaras mēnešos var kļūt par vienu no risinājumiem, lai kompensētu citu faktoru, piemēram, vēja enerģijas un koģenerācijas samazinājuma, ietekmi šajā periodā. It īpaši svarīgi ir ņemt vērā, ka jau pēc 2025. gada Baltijas energosistēmu darbības režīms būtiski mainīsies – Baltijas valstīs



M. Balodis

pārtrauks sinhronu darbību ar bijušās PSRS energosistēmām (atslēgsies no tā dēvētā BRELL loka) un integrēsies kontinentālās Eiropas energosistēmās. Tas nozīmē, ka Baltijas valstīm būs jāspēj īstenot papildu pasākumus energosistēmas drošuma uzturēšanai un, pats nozīmīgākais, – frekvences regulēšanai. K. Muzikants atgādināja, ka Latvijai šis jautājums ir īpaši aktuāls, jo, salīdzinot ar kaimiņvalstīm Lietuvu un Igauniju, saules un vēja enerģijas attīstības tempi Latvijā līdz šim ir bijuši daudz gausāki. Jānorāda,



Siltumenerģijas akumulācijas tvertne Rīgas TEC-2 kompleksā, 2021. gads



V. Kirsone

ka Latvijā saules enerģētikas attīstību ir kavējuši vairāki faktori, piemēram, augsts administratīvais slogs, kā arī iepriekšējos gados enerģētikas politikā pieļautās kļūdas.

Tāpat jau vairākus gadus pakāpeniski samazinājies elektroenerģijas imports no Krievijas un Baltkrievijas, tomēr, kā uzsvēra V. Kirsone, nevar apgalvot, ka šīm piegādēm vairs nav ietekmes uz tirgu. Ņemot vērā politiskās kaislības, kas ir apvijušas šo jautājumu, tirgus dalībniekiem nav pārliecības par šo piegāžu pieejamību ilgtermiņā, kas, iespējams, ir veicinājis arī ilgtermiņa prognozes par tirgus riskiem un cenu attīstību. Vienlaikus, kā atzīmēja J. Bethers, ir jāreķinās, ka piegādes no austrumu kaimiņvalstīm atbilstoši esošajam tirgus regulējumam saglabāsies vairs tikai dažus gadus.

Īstermiņa svārstībām noteicošie – laikapstākļi

Raugoties uz iepriekšējo gadu pieredzi, var secināt, ka tieši vasaras laikapstākļi var būt izšķiroši attiecībā uz reģiona elektroenerģijas cenu turpmāko attīstību gada otrajā pusē – pārāk karsti laikapstākļi var izraisīt ūdens iztvaikošanu no ūdenskrātuvēm Ziemeļvalstīs, kā arī izraisīt patēriņa pieaugumu, savukārt, lietaina un ūdeņiem bagāta vasara var cenas būtiski samazināt. E. Cvetkovs atzīmēja: arī dabasgāzes iesūkšanās sezona ir sākusies vēlāk nekā iepriekšējos gados, un pastāv zināms risks, ka dabasgāzes krātuves, ņemot vērā dabasgāzes augsto cenu, Eiropā varētu netikt piepildītas pilnībā, kas var veicināt augstu elektroenerģijas cenu saglabāšanos arī gada nogalē un nākamā gada sākumā.



Saules enerģijas pienesums Baltijas elektroenerģētikā ar gadiem varētu palielināties, sniedzot savu pienesumu patēriņa segšanā, īpaši vasaras periodā

Savukārt, O. Daugavvanags-Vanags piebilda, ka 2021. gads līdz šim ir bijis iezīmīgs ar to, ka samērā augsta hidroenerģijas izstrāde gan Ziemeļvalstīs, gan Latvijā nav spējusi būtiski samazināt elektroenerģijas cenas vai vismaz panākt to stabilizēšanos pie zemākām atzīmēm. Tas liek domāt, ka, ja hidroresursu pieejamība vēl vairāk samazinātos, cenas varētu turpināt augt. Tāpat arī jāņem vērā, ka Ziemeļvalstu un Baltijas valstu elektroenerģijas tirgi aizvien vairāk ir piesaistīti tirgus dinamikas tendencēm citās Eiropas valstīs, tajā skaitā Lielbritānijā, kas tikai vairo tirgus nenoteiktību.

Pēc V. Kirsone domām, īstermiņā elektroenerģijas cenas nevarētu būtiski samazināties, tomēr, visticamāk, tās nepiedzīvos arī ļoti strauju tālāku kāpumu. Viņa arī atzīmēja, ka kopumā, neraugoties uz psiholoģisko sadārdzinājuma ietekmi, pašreizējās elektroenerģijas cenas tirgū nav jāuzskata par neparasti augstām, bet gan drīzāk, raugoties no retrospektīvā viedokļa, par vidējām. Tāpēc nav arī pamata prognozēt ļoti strauju elektroenerģijas patēriņa kritumu cenu iespaidā. Vienlaikus būtu iemesls gaidīt oglekļa emisiju cenu samazinājumu, jo šo tirgu ietekmē ne tikai enerģijas ražotāji, bet arī citi finanšu tirgus spēlētāji – tādi kā investīciju bankas, pensiju fondi u. c., atzīmēja J. Bethers.

Savukārt, G. Lūsis atzina, ka jebkurā gadījumā ir jāreķinās ar pandēmijas laikā gūto mācību, ka tirgus un ekonomika var būt ļoti neprognozējami, jo diez vai kāds vēl 2019. gada nogalē būtu spējis prognozēt, cik ļoti cenas kritīsies 2020. gadā – pandēmijas kulminācijas laikā. Nenoliedzami, ir jāreķinās ar to, ka elektroenerģijas cenas Baltijas valstīs un Ziemeļvalstīs joprojām būs svārstīgas un šo svārstību amplitūda būs aptuveni 20–40% robežās. Viņš arī uzsvēra, ka šobrīd, ņemot vērā hidroloģisko situāciju un paredzamo dabasgāzes krājumu veidošanos Eiropā, ir skaidri redzams: situācija nevar radikāli mainīties dažu dienu vai nedēļu laikā. Pārmaiņas varētu būt sagaidāmas, tikai tam vajadzīgs laiks un zināmā mērā – labvēlīgu apstākļu sakritība.

Ilgtermiņa cenas noteiks tehnoloģiju izvēle

Uz ilgtermiņa, piemēram, vairāku gadu, perspektīvu nozares speciālisti raudzījās ar ievērojami lielāku optimismu, norādot, ka to arvien vairāk ietekmēs gan ražotāju, gan politikas veidotāju, gan arī pašu enerģijas patērētāju izvēle. Vēsturiskie novērojumi liecina, ka ilgtermiņā enerģijas pieprasījums un piedāvājums tiecas uz līdzsvaru un, enerģijai kļūstot pārāk dārgai, ir vērojams patēriņa kritums, savukārt, pretējā scenārijā samazinās enerģijas piedāvājums. Ņemot vērā šī brīža tehnoloģiskās attīstības tendences, pēc G. Lūša domām, visticamāk, elektroenerģijas ilgtermiņa cenu noteiks vēja un saules elektroenerģijas staciju izlīdzinātās izmaksas.

Savukārt, M. Balodis piebilda, ka būtiskas nākotnes elektroenerģijas cenu veidošanās procesā kļūs ne tikai enerģijas ražošanas, bet arī uzkrāšanas un balansēšanas iespējas. Tāpēc neizbēgami lielāka loma un nozīme tirgus cenu piedāvājuma formācijā būs bateriju uzkrājējiem un elastīgo jaudu izmaksu līmenim. AS “Latvenergo” jau šobrīd aktīvi strādā ne tikai pie siltuma, bet arī elektroenerģijas uzkrāšanas iespēju izpētes. Tiesa, pašreiz siltumenerģijas uzkrājēji ļauj optimizēt enerģijas ražošanu vienas līdz divu dienu griezumā, bet nākotnē aizvien vairāk aktualizēsies ne tikai to attīstība un tehnoloģiska pilnveide, bet arī elektroenerģijas liela apjoma un ilgāku laika periodu uzglabāšanas risinājumi.

Bez ievēribas nevar palikt arī fakts, ka iepriekšējie gadi ir bijuši nepievilcīgi jaunām investīcijām elektroenerģijas ražotnēs, tāpēc savā ziņā esošais, augstākais cenu līmenis patiesībā var kļūt par pozitīvu signālu jaunām investīcijām. “Šī brīža cenas īstermiņā, protams, izskatās ļoti pievilcīgas,” atzīmēja J. Bethers, kurš vienlaikus gan atgādināja, ka kopējais investīciju atmaksāšanās cikls nozarē ir relatīvi ilgs, tāpēc īstermiņa cenu pieaugums var nebūt noteicošs jaunu investīciju projektu attīstībai, un daudz labāka indikācija paredzamajām investīcijām ir ilgtermiņa elektroenerģijas iepirkuma līgumi. Katrā ziņā ir jāreķinās, ka cenas, palielinoties AER īpatsvaram kopējā enerģijas bilancē, arī turpmākajos gados būs ļoti svārstīgas un izšķiroša nozīme var izrādīties tehnoloģijām, kuras palīdz ne tikai ražot, bet arī uzkrāt elektroenerģiju.

E. Cvetkovs norādīja uz interesantu faktu: elektroenerģijas ilgtermiņa cenas nereti izrādās augstākas, nekā prognozēts iepriekš, tāpēc kopumā tas ir veicinājis investoru, tirgus dalībnieku un finanšu institūciju interesi par nākotnes enerģijas piegāžu darījumiem, bet V. Ķiršone atzina, ka atbilstoši iepriekšējo gadu pieredzei izšķiroša loma elektroenerģijas cenu attīstībā var izrādīties tieši politiskajai komponentei – politiskiem lēmumiem. Tam piekrita arī J. Bethers, kurš piebilda, ka ļoti lielu ietekmi uz elektroenerģijas tirgus attīstību tālākā nākotnē var atstāt arī citu saistīto ekonomikas sektoru, piemēram, transporta attīstība, un īpaši elektrifikācija. Augs arī pašu patērētāju pieņemto lēmumu nozīme, jo ekonomiski aizvien pievilcīgāka daudziem kļūst arī autonomo enerģijas ražošanas avotu uzstādīšana, kas, pirmkārt, var ierobežot pieprasījuma kāpumu centralizētajā energoapgādes sistēmā un, otrkārt, arī ietekmēt sadales sistēmas darbību, iespējams, radot nepieciešamību pārskatīt sadales tarifu struktūru.

Visbeidzot, O. Daugavvanags-Vanags atgādināja, ka no 2025. gada Baltijas reģiona elektroenerģijas cenu līmeni ietekmēs arī fakts, ka Baltijas reģions iegūs papildu pārvaldes starpsavienojumu ar Poliju, kas pilnīgi noteikti veicinās cenu izlīdzināšanos ar Polijas tirgu. Jāmin arī, ka pats Polijas tirgus, kurā tradicionāli dominējusi elektroenerģijas ražošana no akmeņoglēm, jau tuvākajos gados piedzīvos būtiskas pārmaiņas. Tajā ir sagaidāma pakāpeniska akmeņogļu ģenerācijas jaudu aizstāšana ar dabasgāzes jaudām, kā arī AER īpatsvara pieaugums. Tāpat ir jāreķinās, ka līdz ar Baltijas energosistēmu sinhronizācijas zonu maiņas projekta noslēgumu jau minētajā 2025. gadā Baltijas valstīs arī būs nepieciešamība īstenot papildu tīklu drošību uzturošus pasākumus, piemēram, lielāku rezerves jaudu nodrošinājumu, un šie pasākumi tieši vai pastarpināti var ietekmēt elektroenerģijas vairumtirgus cenu veidošanos.



Gatis Junghāns,
AS “Augstsprieguma tīkls” valdes loceklis

Baltijas elektroenerģijas sistēmā pēdējā laikā ir notikušas vēra nēmas pārmaiņas, kas attiekušas gan uz pārvaldes tīkla attīstību, gan elektroenerģijas tirgus modeļa darbību.

Arī 2021. gadā elektroenerģijas tirgū ir ienākuši jauni apstākļi. Piemēram, līdz ar Igaunijas un Latvijas trešā 330 kilovoltu starpsavienojuma izbūvi no šī gada sākuma būtiski palielinājusies elektroenerģijas tirdzniecības kapacitāte uz Igaunijas un Latvijas robežas, kas ievērojami samazina pārvaldes sastrēgumus un cenu starpību starp abām valstīm. Vēl – kopš 2020. gada 5. novembra – tiek piemērota jauna tirdzniecības kapacitātes noteikšanas metodika uz Krievijas un Latvijas robežas, kā rezultātā tirdzniecībai ar Krieviju piešķirtie apjomi jaunās metodikas darbības pirmo astoņu mēnešu laikā samazinājušies par 40%, salīdzinot ar līdzīgu periodu iepriekšējā gadā.

Baltijas pārvaldes sistēmu operatori pēdējos gados ir panākuši nozīmīgu progresu Baltijas integrācijai ar Eiropas vienoto elektroenerģijas tirgu. Gan starpsavienojumu izbūve ar Skandināviju un Poliju, gan Baltijas valstu iekļaušanās Eiropas vienotajā elektroenerģijas tirgus modeli ir veicinājušas starpvalstu elektroenerģijas tirdzniecību un elektroenerģijas piegādes virzienu diversificēšanu. Šādos apstākļos palielinās konkurence plašākā Eiropas līmenī, un lokālo apstākļu ietekme uz Baltijas elektroenerģijas cenu ir būtiski mazinājusies. To vislabāk demonstrē biržas cenas, kas Baltijas un Skandināvijas valstīs pēdējos gados ir satuvinājušās. Tā ir pozitīva tendence un pozitīva ziņa arī sabiedrībai, jo liecina par to, ka biržā noteiktā elektroenerģijas cena veidojas sīvos konkurences apstākļos.

Protams, šogad ir notikušas arī būtiskas pārmaiņas elektroenerģijas ražošanas izmaksu jomā, kas tieši ietekmējušas elektroenerģijas biržas cenu. Dabāgāzes cena šī gada pirmajā pusē ir pieaugusi vairāk nekā par 80%, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, kas būtiski ietekmē Rīgas termoelektrostaciju konkurētspēju. Tāpat CO₂ emisiju kvotu cenas pēdējos 12 mēnešos ir dubultājušās, kas nesa sev līdzi Igaunijas degakmens elektrostaciju konkurētspējas kritumu un noteica strauju šajās stacijās saražotās elektroenerģijas apjoma samazinājumu. Visu šo faktoru sakrītības rezultātā Baltijas valstu elektroenerģijas izstrādes ir nokritušas līdz vēsturiskajam minimumam, veicinot elektroenerģijas cenu kāpumu Baltijā un arī Skandināvijā. Salīdzinot ar aizvadīto gadu, kāpums bijis visai izteikts. Tomēr no pārvaldes sistēmas operatora puses būtu korekti atturēties no elektroenerģijas cenu dinamikas prognozēšanas. **E&P**